

Patru icoane esecutate de zugravul Nedelcu.

În No. 1 al „Analelor Banatului”,¹⁾ în darea de seamă ce-o făceam despre lucrările de descoperire dela biserica ortodoxă română din Lipova, amintiam că pictura veche scoasă de sub mortar este esecutată în mare parte de pictorul bănăţean Nedelcu pela 1735—40.

Constatam atunci că pentru Istoria artelor bănăţene această descoperire este de netăgăduită importanţă — cu atât mai vârtos că e vorba de cea 200 m² de pictură.

Partea ce-i revine pictorului Nedelcu ni-l arată pe acesta ca pe un artist pe deplin stăpân pe meşteşugul sau, desenator foarte abil, colorist de prima calitate; în sfârşit un artist cu multă şcoală, făcută la careva din centrele artistice din Balcani.

Obişnuţi să găsim în bisericile noastre e temperatură artistică, foarte scăzută, natural că formele de artă ale lui Nedelcu ne-au surprins, dându-ne în acelaş timp şi posibilitatea de a afirma că între multele bălării de artă dela noi au răsărit şi opere cari vor trebui citate nu numai în istoricul evoluţiei artelor în Banat, ci şi într'o operă sintetică a artei româneşti în genere.

Despre viaţa lui Nedelcu n'am găsit nici o urmă până azi. Nu ştim unde s'a născut, când a murit, unde anume a lucrat? Cred însă că vom avea norocul să mai găsim, dacă nu pictură murală, cel puţin icoane izolate de Nedelcu şi astfel să putem înjgheba totuş un răvaş mai larg despre acest artist.

În tot cazul Nedelcu este cel mai vechiu şi cel mai mare pictor român din Banat, cunoscut până astăzi. Activitatea sa se desfăşoară în jurul jumătăţii veacului al XVIII-lea, atingând puncte îndepărtate ale Banatului: îl găsim la Lipova şi-l găsim — după cum vom vedea mai jos — în jurul Oraviţei. Şi această împrejurare dovedeşte că Nedelcu era cunoscut şi apreciat în întreg Banatul.

Cele mai multe familii cu numele de Nedelcu există azi în Lugoj şi în jurul Oraviţei. Din care dintre aceste centre se trage Nedelcu? Deocamdată nu putem şti.

Pentru moment nu putem face altceva decât să înregistrăm urmele activităţii lui.

¹⁾ „Analele Banatului” No. 1, 1928, pag. 26—42.

De data aceasta este vorba de 4 icoane găsite în Butin (plasa Gătaia).

Cu ocazia cercetărilor făcute la vechea bisericuță de lemn din localitate (v. cap. *Din activitatea Muzeului BănăŃean*) am găsit în biserica cea nouă, între alte tablouri vechi, patru icoane ce se relevau prin calitatea picturii, atâta câtă să putea vedea de sub stratul de uleiuri și murdărie depuse de atâta timp.

Aduse la Muzeu și curățite, pe două din ele s'a găsit iscălitura lui Nedelcu iar două fără iscălitură sunt de aceeași mână, formând cele 4 icoane principale tipice ale iconostaselor ortodoxe din Banat: Sf. Nicioia, Maica Dlui, Isus Cristos și Sf. Ioan Botezătorul.

Picturile însă nu-și au originea în Butin, ci au fost aduse din Călnic la 1810 împreună cu numita biserică de lemn, cumpărată de Butinenții săraci, dela Călnicenii ce-și ridicaseră biserică din piatră. În chipul acesta ca cerc de activitate alui Nedelcu e de citat afară de Lipova (partea nordică a Banatului) Călnicul (partea de sud).

În cele ce urmează voi descrie pe scurt cele patru icoane.

Toate patru sunt pictate pe lemn de paltin cioplit, pregătit cu un strat subțire de gips, peste care este aplicată culoarea de temperă și aurul. Dimensiunile egale la toate patru: 47×62 cm.

1. *Cristos în tron binecuvântând.* Imbrăcat în ornate de ierarch, (dalmatică albastră, patrafir roș deschis), cu coroană pe cap, cu dreaptă dă binecuvântarea iar cu stânga ține o carte deschisă, sprijinită pe piciorul stâng. Pe foile cărții cetim următorul text: „*Veniți blagosloviți părintelui meu de moșteniți împărăția care e gătită vouă.*”

Îndărătul tronului, de dreapta lui Isus stă Fecioara Maria în haină roșie, iar de stângă Sf. Ioan Botezătorul îmbrăcat, peste straiul de păr, cu o haină verde. Scena se profilează pe fond albastru.

Fiecare dintre cele trei persoane are inițialele deoparte și de altă a capetelor.

Deja în scurta dare de seamă despre cele găsite la Lipova relevam caracterul frumos bizantin al picturii lui Nedelcu, care cu toate că observă strict legile picturii orientale în distribuția spațiilor, în mișcările figurilor, în caligrafarea cutelor, în aranjamentul mobilierului, în formele hainelor, etc., totuș introduce mai multă umanitate în figuri, dându-le acea atmosferă simpatică pe care o găsim bine experimentată în aceste patru tablouri. Afară de această notă, dovadă a progresului pe care-l simțeste artistul, vedem că nu poate scăpa nici de influențe mai pronunțate ale artei occidentale. Acestea se manifestă îndeosebi în decorul tronului pe ale cărui brațe se desfășoară înda bogată de acant, concepută după gustul barocului vienez. La fel picioarele tronului.

În partea de jos a icoanei găsim următoarele inscripții: De stângă: „*Nedelko zugrav Popovici*”, de dreapta: *anul 1749*, iar în colț: *Această icoană a plătit Marin . . . Toder.*”

2. *Maica Domnului cu Isus în brațe.* Aranjamentul scenei este la fel cu cel descris mai sus. Îndărătul tronului stau arhangeli Mihai și Gavril. Madona e îmbrăcată cu o manta roșie peste haina albastră

presărată cu flori convenționale. Inscripția jos în colțul stâng : „*Nedelco zugrav Popovici; de dreapta: Această icoană au plătit . . . Turbure; de dreapta în colț: anul 1749* “

3. *Sf. Nicolae*. Imbrăcat în dalmatică roșie înflorată, cu patrafir albastru, cu dreapta dă binecuvântarea, în stânga ține carte. În cele două colțuri de sus apar pe câte-o salbă de nori Cristos binecuvântând cu dreapta, și ținând cartea în mâna stânga, iar Maica Domnului schițând gestul de recomandare sau bineventare a sfântului.

4. *S. Ioan Botezătorul* este reprezentat ținând în mâna stângă vasul cu capul tăiat; cu dreapta dă binecuvântarea; este înfățișat, înaripat. Peste haina de păr îmbracă hlamidă verde.

Cât privește partea stilistică, aceasta e caracterizată prin caligrafarea liniilor. Atât părul, cât și cutele hainelor, și trăsăturile fetelor sunt încadrate într'un ritm geometric, stilizate în mod cuminte fără a cădea în păcatul arbitrarului sau al unui convenționalism gol.

Coloarea cărții are căldura fildeșului cu ușoare umbre verdastru.

I. M.

Zugravul Nedelcu : Cristos in tron binecuvântând. (1749)

Zugravul Nedelcu : Maica Domnului in tron. (1749)

Zugravul Nedelcu : Sf. Nicolae. (1749)

Zugravul Nedelcu : Sf. Ioan Botezătorul. (1749)